

1949 OKT. - 7.

~~725.091~~
725.095.13

A budai vár a mai dolgozó nép vára lesz

A főváros kutatása felfedezte a hamis történelmi ragyogás mögött az ősi varbéli dolgozó népet

A budai vár megszűnt a földesúri-nagytekők világ fellelegvára lenni, — a királytalan királyság várát ösztörtötte az ostrom. Ma nagy gondja államnak, fővárosnak, építészeknek, hogy mi történjék vele. A helvenkedés elmúltának, a helyére álló józan öntudatnak világában nézzük, mit akar belőle feleleveníteni a népköztársaság idején a multba tekintő történetész?

Az 1650 méter hosszú és 450 méter széles vár 180 épületén a szépség uralkodik — ez az alapele annak az elmélyült munkának, melyet a főváros szakbizottsága már a felszabadulás első percétől kezdve folytat ezen a helyen. A bomba által feldöntött falak mögött fellárvult a régi alap. A lehattogzott falredők mögül napfényre került az eltemetett mult. A váratlanul felbukkant régi-régi épületrészek, köznapi használati tárgyak, művészettörténeti emlékek sokkal többet felvillantottak és megmutattak a századok homályából, mint a pergamentekre jegyzett írástudó krónikák. Az elmúlt korszakban ide felvonuló születési és pénzarisztokrácia, az újbarokk korszak finomkodó urasai, a külföldi diplomaták zárt légkört teremtetek a várban. De kik laktak hát itt a régmúltban?

Kézműves kisváros a hegy lővében

Erre adtak egészen meglepő feleletet a régészek és kutatók által feltárt emlékek. A négy esztendőös feltáró munka alatt kiderült, hogy a vár régebben nem is volt arisztokrata-fészek! A várhegyet egészen IV. Béla uralkodásáig nem is látkák sem a nagyurak, sem a királyok! A hegy tövében már a XIII. században kezdett kialakulni egy szorgos-dolgos kisváros, amelynek éltető elemei a kézműipar változatossnál-változatosabb elemei voltak. A hegy tövéből ez a szorgos kisváros csak a tatárjárás után küszört fel a hegyre. A tatárok kiűzése után IV. Béla is erre a történelmi helyre tette a magyar főváros sulypontját. De a történelmi uralkodóosztályok fényűző élete még meg sem kezdődött a magas hegyen, — a hegy tövében a népi élet ősibb, elemből erejű fényforrása világított. A mai Hattyú- és Csalogány-utca helyén, pár lépéssel lejjebb, a várfalak alatt már erős fazekasipar dolgozott. A négyéves ásatás alatt pazar emlékeiket találták meg. Ezek a finomkezü keramikusok későbbben költöztek a vár falai közé. Munkájuk mégis nagy becsben állott: ezt bizonyítja a tőlük fennmaradt, most megtalált *Mátyás-portré*. Ez az egyik legszebb kerámiafeje, amelynél vonzóbbat mindezeideig a modern kerámia sem tudott előállítani. Megtalálták itt az ötszáz évvel ezelőtti kerámia-ipar szebbnél-szebb kályhacsempéit is. A gyönyörű csempék színei ma is eredeti fényüket sugározzák s elmondhatatlanul finom árnyalatokat villogtatnak. A középkori hattyúutcai kézműves számára a teljesítmény jósága és megbízhatósága volt a legfontosabb. Ezek a gyönyörű darabok bizonyítják, hogy a kézművesek személyesen álltak munkáik mögött és becsületükkel feleltek értük, mint a művész is felel alkotásaiért. Azért szeretik, hogy éljenek és nem azért éltek, hogy szerezzenek.

A középkori kézművesek munkálkodásának más értékes emlékei is maradtak ezen a hegyen, ahol az eddigi pathétikus történelmi szemléletünk szerint csak nagyurak, királyok, fejedelmek, főpapok, hadvezérek gyűltek össze.

A budai apróipar aprószentjei

A régészek ásója mást árult el. Vegyünk egy példát. Az Országház-utca 20. sz. alatti épület kapuzáró kövérről a bomba levitte a ráakódott százados mészrétegeket. Most ott látjuk rajta a két keresztbetett bárdot. E házban a középkorban mészáros-mester élt és működött. A történelmi emlékműként helyreállított Russwurm-cukrászda bejáratán pedig a hámat tartó oroszlánt fedezték fel. Ez azt bizonyítja, hogy az eredeti háztulajdonos nyerges-mester volt. Őrméreteket is találtak sok ilyen arany szerszámmal, a céhmunka eszközeivel. A munka itt elsősorban a becs-vágy ügye volt. Mindezek az emlékek szép rendben ott állnak a középkori emlékek múzeumában. Gerevich László őrzi, körülrajongja, valósággal darabonként izeli őket. Különösen a hatlyútcai keramikus Mátyás-potrét dicséri. Ez a mai is szeretlen arckép a hű, gondos, művészi anyagmegmunkálás mintája, az anyag megnemesítésének és megszer-pítésének, a munka tárgyával szemben érzett tiszteletnek és áhítatnak csodálatos bizonyítéka! A királyi palotát magát nem építették annyi találékonysággal, szeretettel és sajátos

sággal, mint amilyen termékeny és gazdag tapasztalati hagyománnyal dolgozza ki a legelső magyar keramikus Mátyás király portréját, vagy ahogyan a halványutcai kézműves készítette a mainál is nagyobb melegítő felületű, szép és praktikus kályhacsempéket...

A császár-király közeiről

Ám a munka és az elemi erejű szorgosság kibemerei élete fölött a kormányzó felsőréteg életszándékai is egyre világosabban váltak. A *tatárjárás után a várhegy egyenesen az uralkodói törekvések gyűjtőpontja lett. IV. Béla uralkodói erélyét látba vetve felállította az új erődilményt. Az egész hegyhátat falakkal húzatta körül. Nagy Lajos atlán végleges centrummá tette a várhegyet tízezer itt-tartózkodása alatt. De *Zsigmond király* udvari házlartása is mély nyomokat hagyott a tájon 1410-ben éppen itt érzi magát legotthonosabban az *utolsó Luxemburg*, aki Hussnak ugyan menedéklevelet adott, de képmutatónan ingadozott mindkét oldalra. Hol *Huss* Jánost beszélte rá engedékenységekre, hol az egyházfejedelmeknek hízelt. A római birodalom egykori nagyságának újjászűletéséről, sőt *holmi európai világcsászárság feltámasztásáról* álmodozó király-császár ekkoriban megúnta Worms s a budai hegytetőre vonult. *Szebbnél-szebb muranói poharakat* találtak most ásátás közben régészeink, amelyekből koccintott, míg szemébe csíptette muranói üvegből való *pápaszemét*. Míg a válogatott halfogások között válogatott asszonyai társaságában, vörös szakállát simogatta. Szakállát szellette, de arca felső részét is nagy megunddall borotválhatta — erről beszélnek a most megtalált *finom beretnők*. Ezeket a beretvékat valószínűleg az az udvari borbélya használta, akinek nemesi ármálást adományozott, mert az inyeskedéstől megromlott császári fogat fájdalom nélkül húzta ki*

Am ne higgyük, hogy közben a várbeli kisember megfojtani engedte volna a maga életét. A palotától mély árok választotta el a mai Szent György-tértől északra kezdődő magas fensíkon a polgárvárost.

A szorgos, alkotó nép

Az akkor itt meghúzódó lakosság többféle elemekből, a kézműves foglalkozások változataiból ötvöződött össze. A vár középkori falmaradványai 20-ról 200-ra emelkedtek. Köztük ilyen sokatmondó részletek, faragott kapualjak, kapu- és ablakkerekek, boltozatok, falfriskók és faldíszítések derültek fel a vár életének eddig ismeretlen részleteit. A műemléki védelem különös gonddal vette pártfogásába a budai kézművesek, szíjgyártók, mészáros mesterek, gyertyaöntők, mézeskalácsosok, s már ötszáz esztendővel ezelőtt élénken termelő keramikusok és fazekasok: az apróipar aprószentjeinek minden-napi életére valló emlékeket.

A vár a mai dolgozó nép vára lesz. Mielőtt új köntösben lépne elénk, az igaz tudósok a régi köntösöket megtalálták az élet serkentőit, az alkotó nép finom kis műveit. A főváros négyéves kutatása a ragyogóra fényezett históriai máz mögött felfedezte a dolgozó népet. Az újjáéltetődő történelmi atmoszféráján nem a fényes uralkodói emlékek kiemelésével idézhetők fel igazán. Tartsuk becsben a fent ismertetett darabokat: a mindenkor dolgozó szorgos emberek munkájának belső varázsát árasztják, az élettel teljes örökre megmaradó munka dokumentumaként.

Erdős Jenő

Osztályozás

425.091

"1969"

Székesfővárosi házinyomda 1926 — 8891

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Cím:

Forrás:

(Hely)

(Köt. v. füz.)	(Oldal)
----------------	---------

(Idö)

Közp. nyomt. XX. cs. 23. sz.

